

License Information

Study Notes (Biblica) (Swahili) is based on: Biblica Study Notes, [Biblica Inc.](#), 2023, which is licensed under a [CC BY-SA 4.0 license](#).

This PDF version is provided under the same license.

Study Notes (Biblica)

Yeremia 1:1-19

Yeremia alitengwa na Mungu kuwa nabii. Yeremia hakufikiri angeweza kufanya kazi ambayo Mungu alimchagua kufanya.

Shaka zake zilikuwa kama shaka ambazo Mose alikuwa nazo miaka mingi kabla (Kutoka sura ya 3 hadi 4). Mungu alimwambia Mose azungumze na mfalme wa Misri. Mose alimwambia Mungu kwamba hakuweza kuzungumza vizuri.

Mungu alimwambia Yeremia azungumze na mataifa na falme. Alipaswa kuzungumza na wafalme, maafisa, makuhani na watu wa ufalme wa kusini. Yeremia alimwambia Mungu kwamba hajui jinsi ya kuzungumza.

Hii haikuwa shida kwa Mungu. Mungu alimpa Yeremia maneno ya kusema. Mungu alimwonya Yeremia kwamba watu aliowazungumzia wangepigana naye. Hii inamaanisha kwamba hawangesikiliza na wangemjaribu kumzuia asizungumze.

Maono kuhusu sufuria ya maji yanayochemka yalieleza ujumbe mkuu wa Mungu. Ulikuwa ujumbe wa hukumu dhidi ya ufalme wa kusini. Ulikuwa mfano wa ujumbe wa hukumu ambao Yeremia angeushiriki kwa miaka mingi. Mungu hakutaka Yeremia aogope watu aliowazungumzia. Mungu aliahidi kuwa pamoja na Yeremia na kumwokoa.

Yeremiya 2:1-12:17

Ujumbe wa hukumu wa Yeremia ulieleza jinsi na kwa nini watu wa Mungu wangehukumiwa. Ujumbe huu ulikuwa kama ujumbe wa hukumu ambao Isaya alishiriki.

Kazi ya kuwa nabii ilikuwa ngumu sana kwa Yeremia. Alilia na kuteseka na huzuni na maumivu makubwa. Ndani ya mwili wake alihisi hasira ya Mungu kama moto unaowaka. Watu na viongozi wa ufalme wa kusini hawakuwa waaminifu kwa agano la Mlima Sinai. Hawakutui Amri Kumi. Hawakuwatendea wengine jinsi Mungu alivyowafundisha katika Sheria ya Mose. Walitendea watu wenye uhitaji vibaya. Walabudu miungu ya uongo badala ya kumwabudu Mungu pekee. Hawakuhihi aibu kuhusu hili. Walitarajia

Mungu aendelee kuwabariki. Hii ilionyesha kwamba hawakusema uongo tu bali pia waliishi maisha ya uongo. Ilionyesha kwamba hawakuwa na akili au hekima.

Hawakuwa wamejifunza kutoka kwa mfano wa ufalme wa kaskazini. Hawakuwa wamejifunza kutoka nyakati za zamani wakati Mungu alileta hukumu dhidi yao. Korongo na ndege wengine walikuwa na hekima zaidi kuliko watu wa Mungu. Watu wa Mungu hawakumtumikia kwa moyo wao wote. Mungu alielezea hili kama kutokuwa na tohara katika miyo yao. Miili yao ilikuwa imetahiriwa. Kwa hivyo nje ya miili yao walikuwa na ishara ya agano la Mungu. Lakini chaguo walizofanya zilionyesha kwamba hawakumheshimu na kumtukiza Mungu. Hii ilikuwa kweli kwa watu na viongozi wa ufalme wa kusini. Wafalme, makuhani na manabii hawakufuata mfano wa Mungu kwa viongozi. Hawakujua sheria za Mungu na hawakuwaongoza watu katika kumtii Mungu. Walidanganya kwa kusema kwamba kila kitu kilikuwa kinaenda vizuri na kwamba taifa lilikuwa na amani. Kutokana na hili, Mungu hangezuia tena laana za agano zisije.

Mungu alitamani kusamehe watu wake. Alitaka waache dhambi zao, watubu na kumfuata. Lakini walikataa. Kwa hiyo Mungu alimwambia Yeremia aache kuomba kwamba Mungu angekuwa na huruma kwao. Mungu angeitumia jeshi la Babeli kama chombo chake kuhukumu ufalme wa kusini. Hekalu lingeharibiwa. Watu wangefukuzwa kutoka katika nchi ambayo Mungu aliwapa. Mungu alikuwa amemwonya Solomoni kuhusu hukumu hii (1 Wafalme 9:6-9). Hata hivyo, Mungu aliahidi kwamba hangeangamiza watu wake kabisa. Daima angeruhusu wachache kubaki hai. Kwa njia hii Mungu angeendelea kuwa mwaminifu kwa agano lake na Daudi.

Mungu pia alimpa Yeremia ujumbe wa matumaini kushiriki kuhusu wakati ujao. Mungu angeishi na watu wake na kutawala ulimwengu kutoka Yerusalem kama Mfalme. Falme za kaskazini na kusini zingeishi pamoja katika nchi yao kama ufalme mmoja tena. Mungu angerudisha mataifa yote katika nchi zao wenyewe. Wayahudi wangefundisha mataifa mengine kwamba Mungu ndiye Bwana anayemiliki yote. Kila taifa lingegalikwa kufuata desturi ambazo Mungu aliwfundisha watu wake. Kila kundi la watu

linalomheshimu Mungu lingekuwa sehemu ya jamii ya watu wa Mungu.

Yeremiya

Yeremia alishiriki ujumbe wa hukumu za Mungu tena na tena kwa njia nyingi. Baadhi alishiriki kupitia kitendo cha unabii. Hii ilikuwa ni hali na mshipi wa kitani na mtungi wa udongo kutoka kwa mfinyanzi. Pia ilikuwa hali na jinsi Yeremia hakupaswa kuoa au kuwa na watoto.

Ujumbe mwingine ambao Yeremia alizungumza kama mashairi au tu alipokuwa akiongea na mtu. Hivi ndivyo ilivyokuwa alipoongea na Pashuri na maafisa waliotumwa na Sedekia. Mungu aliwafananisha watu wake na vitu vingi tofauti katika ujumbe wake. Hii iliwapa watu wake picha za kuwasaidia kuelewa kile alichotaka kusema. Aliwafananisha na viriba nya divai, udongo unaoumbwa na mfinyanzi na vikapu nya tini. Aliwafananisha na kahaba na mke ambaye hakuwa mwaminifu kwa mume wake. Katika picha hiyo, Mungu alikuwa mume. Watu na viongozi wa ufalme wa kusini walikuwa mke. Kuabudu miungu ya uongo ndiko kulikowafanya wasiwe waaminifu kwake.

Mungu aliwafananisha viongozi na wachungaji. Katika picha hiyo, watu walikuwa kondoo wa Mungu. Wafalme, makuhani na manabii walikuwa wachungaji waliowaharibu na kuwatawanya. Wakati mwingine Mungu alituma ujumbe wake na ishara. Hii ilikuwa hali wakati Mungu hakuruhusu mvua kunyesha kwa muda. Manabii wa uongo walishiriki ujumbe ambao haukutoka kwa Mungu. Ujumbe wao ulikuwa uongo kuhusu amani na nyakati nzuri. Hii ilimkasirisha Mungu sana.

Yeremia alishiriki ujumbe wa Mungu kwa uaminifu. Mungu alikuwa amemwonya Yeremia kwamba watu na viongozi wangempinga. Hili lilitokea mara nyingi. Watu walikataa kumsikiliza Yeremia na walimdhihaki. Walipanga mipango mibaya dhidi yake, walimpiga na kumweka gerezani. Mungu alikuwa ameahidi kuwa pamoja na Yeremia. Mungu alikuwa ameahidi kumwokoa kutoka kwa wale waliomtendea vibaya. Lakini Yeremia alikuwa akiteseka sana. Alijihisi kwamba Mungu alikuwa amemdanganya alipomwahidi kuwa pamoja naye. Hata hivyo, Yeremia alibaki mwaminifu kwa Mungu alipoteseka. Kwa njia hii alikuwa kama Yobu.

Yeremia alikuwa mkweli kwa Mungu alipokuwa akiomba. Maombi yake yalikuwa kama mashairi na nyimbo katika kitabu cha Zaburi. Yalijumuisha vilio

nya msaada na malalamiko. Yeremia pia alimsifu Mungu na kuzungumza kuhusu jinsi alivyomwamini Mungu. Ujumbe wa tumaini katika sura ya 23 ulizungumzia mfalme kutoka ukoo wa Daudi. Hangefanana na wafalme walafi wa ufalme wa kusini. Angefuata sheria za Mungu kwa wafalme zilizorekodiwa katika Kumbukumbu la Torati 17:14-20. Mfalme huyu aliitwa Tawi la kiungu. Isaya pia alikuwa ametabiri kuhusu Tawi hili (Isaya 11:1-3).

Wayahudi walikuja kuelewa ujumbe huu wa matumaini kama unabii kuhusu masihi. Waandishi wa Agano Jipyä walikuja kuelewa kama unabii kuhusu Yesu. Yesu ni Tawi linalowafanya watu kuwa sawa na Mungu.

Yeremia 25:1-38

Yeremia alieleza kwamba Babeli ingekuwa na utawala juu ya mataifa mengi. Alieleza haya wakati wa mwaka wa nne wa Yehoyakimu kama mfalme wa ufalme wa kusini. Hii ilikuwa mwaka wa 605 kabla ya Yesu (KK).

Mataifa yangehitaji kuitumikia Babeli kwa miaka 70. Ujumbe huu wa hukumu ulielezwa kupitia ishara. Ishara ilikuwa kikombe. Divai ndani ya kikombe ilielezewa kama hasira ya Mungu.

Viongozi wa ufalme wa kusini walipaswa kunywa kutoka kwenye kikombe. Vivyo hivyo na viongozi wa mataifa yanayozunguka ufalme wa kusini. Hawakuweza kuchagua kuto kunywa. Ilikuwa ni lazima. Hii ilionyesha kuwa Mungu alikuwa anaenda kuleta hukumu dhidi yao.

Ujumbe wa Yeremia uliorekodiwa katika sura za 46 hadi 51 unaeleza hukumu dhidi ya mataifa hayo. Mungu angemwajiri Nebukadneza kama chombo chake cha kuleta hukumu.

Yeremia 26:1-29:32

Wakati wa utawala wa Yehoyakimu, kikundi cha makuhani, manabii na maafisa karibu walimuua Yeremia. Wakati Sedekia alikuwa mfalme, Hanania alijaribu kuthibitisha kwamba Yeremia alikuwa akisema uongo. Hanania alikuwa nabii wa uongo. Alizungumza ujumbe uliopingana na ujumbe wa Yeremia. Shemaya pia alikuwa nabii wa uongo. Aliishi uhamishoni huko Babeli. Aliwaambia Wayahudi waliokuwa Babeli ujumbe uliopingana na ujumbe wa Yeremia.

Mifano hii inaonyesha kitu kuhusu watu na viongozi wa ufalme wa kusini. Walimpinga sana Yeremia na ujumbe wake. Walifanya hivi kabla na

baada ya serikali ya Babeli kuchukua udhibiti wa ufalme wa kusini. Barua ya Yeremia ilikuwa kwa watu kutoka ufalme wa kusini wanaoishi Babeli. Walikuwa kundi la kwanza la Wayahudi ambalo Nebukadneza alilazimisha kuondoka Yuda.

Yeremia alieleza jinsi Mungu alivyotaka Wayahudi waishi wakati wa uhamisho. Mungu alitaka wakubali kwamba uhamisho ulikuwa hukumu aliyokuwa ameahidi kuleta. Alitaka wakubali muda ambao ungedumu. Wangeonyesha wamekubali mambo haya kwa kufanya Babeli kuwa nyumbani kwao. Wangeifanya kuwa nyumbani kwao kwa kujenga nyumba, kuwa na familia na kupanda bustani. Wangeifanya kuwa nyumbani kwao kwa kufanya kazi kwa bidii huko na kuombea mji. Mungu alipanga wawe na mafanikio huko Babeli. Hawakuhitaji kuogopa kwamba Mungu angewaletea madhara wakiwa huko. Alitaka wawe na tumaini wakati wa uhamisho wao.

Watu wake wangempata walipomtafuta kwa moyo wao wote. Hii ilikuwa kweli hata ingawa walikuwa mbali na Yerusalem na kutoka kwenye hekalu. Solomoni alikuwa ameomba kuhusu hili wakati hekalu lilipotengwa kwa ajili ya Mungu (1 Wafalme 8:46-51). Mungu pia alitaka watu wake wawe na tumaini kwamba uhamisho ungeisha. Alitaka waamini kwamba angewaleta tena Yuda. Mungu angefanya hivyo baada ya miaka 70.

Lakini Wayahudi huko Babeli hawakutaka kukubali mambo haya. Walitaka kujifanya kwamba wangerudi Yuda hivi karibuni. Walitaka kujifanya kwamba maisha huko Yuda yangekuwa bora kuliko maisha huko Babeli. Hii ilikuwa njia ya kujifanya kwamba Mungu hakuwa anawaletea hukumu watu wake. Ilikuwa njia ya kujifanya kwamba hawakumkosea Mungu. Hivi ndivyo iliyomaanisha kwamba Wayahudi huko Babeli hawakusikiliza.

Yeremiya 30:1-33:26

Ujumbe wa matumaini katika sura hizi ni kuhusu Mungu kuwabariki watu wake. Hilo lingetokea baada ya wakati wa hukumu kuisha. Uko wa Yakobo ungerudishwa kwenye nchi yao. Wangeishi kwa uaminifu kwa Mungu kama watu wake. Yeye angekuwa Mungu pekee waliywabudu na kumtumikia. Hii ingewaruhusu kufurahia baraka za agano.

Mungu angewapa amani, pumziko, usalama na ulinzi. Mungu angewaponya na kuwapa afya na mafanikio. Angewaonyesha upendo wake wa huruma na uaminifu kwa uhuru. Mfalme wao

angekuwa Tawi kutoka ukoo wa Daudi. Mfalme huyu angefanya yaliyo ya haki na sawa. Watu wangemwabudu Mungu kwa njia alizowafundisha. Makuhani na Walawi wangehakikisha hili.

Mungu alikuwa ameonyesha jinsi dhambi za watu wake zilivyokuwa zimechongwa kwenye kibao cha mioyo yao. Alikuwa amesema haya katika ujumbe wa hukumu uliorekodiwa katika Yeremia 17:1. Katika ujumbe huu wa tumaini alisema kitu kingine kingeandikwa kwenye mioyo yao. Mungu aliahidi kuandika sheria yake kwenye mioyo yao. Hivi ndivyo Mungu angefanya agano jipya na watu wake. Sheria ya agano la Mlima Sinai ilikuwa imeandikwa kwenye mbao za mawe.

Kuwa na sheria ya Mungu imeandikwa moyoni mwao ilikuwa njia ya kuelezea jambo fulani. Ilimaanisha kwamba watu wa Mungu wangejua kweli Mungu ni nani. Kumjua Mungu kungewafanya waweze kuelewa wazi dhambi na uovu ni nini. Kisha wangefanya uamuzi wa kusema hapana kwa uovu na ndiyo kwa Mungu. Wangeabudu, kumtumikia na kumtii. Hivi ndivyo Mungu alivyotaka daima kwa wanadamu.

Dambi na uovu zingebaki kuwa tatizo kwa watu wa Mungu. Lakini wangeamini Mungu kushughulikia tatizo hili. Mungu angeishughulikia kwa kusamehe dhambi zao na njia zao mbaya. Tofauti na ujumbe wa hukumu, ujumbe huu wa matumaini ulikuwa mzuri kwa Yeremia. Alinunua kipande cha ardhi kama ishara. Ilikuwa ishara kwamba watu wa Mungu wangenunu na kuuza ardhi tena siku zizazo. Ilikuwa ishara kwamba ahadi za Mungu katika ujumbe wa matumaini zingetimia.

Wayahudi walitambua kuwa baadhi ya ahadi zilitimia baada ya uhamisho. Walikuja kuelewa kuwa baadhi ya ahadi zingetimia katika siku zizazo. Hilo lingetokea wakati masihi atakapokuja. Waandishi wa Agano Jipya walionyesha kwamba Yesu aliweka agano jipya katika utekelezaji. Yesu alifanya iwezekane kwa watu kukombolewa kutoka kwa nguvu za dhambi na uovu.

Yeremia 34:1-45:5

Sura hizi ni mkusanyiko wa hadithi kutoka maisha ya Yeremia. Zinajumuisha matukio kutoka utawala wa Yehoyakimu hadi wakati baada ya Yerusalem kuharibiwa.

Hadithi hizi zinaonyesha kitu kuhusu watu na viongozi wa ufalme wa kusini. Hawakujali kile Bwana alichosema kuititia Yeremia. Hii ilikuwa

kweli kabla ya serikali ya Babeli kuchukua udhibiti wa ufalme wa kusini na baada ya hapo.

Hadithi kuhusu ukoo wa Rekabu ilitoa mfano wa kutii kwa uaminifu. Ukoo wa Rekabu ulitii kwa uaminifu maagizo ya mwana wa Rekabu, Yehonadabu. Mungu alitumia uwemo wao wa kutii kama mfano. Ikilinganishwa na ukoo wa Rekabu, ilikuwa wazi kwamba watu wa Mungu walikataa kumtii.

Mfano mwingine wa hili ni kile Mfalme Yehoyakimu alifanya baada ya kusikia ujumbe wa Mungu. Baruku alikuwa katibu. Aliandika kwenye magombo ujumbe ambaa Yeremia alikuwa amesema kwa miaka mingi. Yehoyakimu alichoma magombo na kujaribu kumkamata Yeremia na Baruku. Baruku aliyandika tena na hata ujumbe zaidi.

Baadaye, maafisa wengine walimkamata Yeremia. Wengine walijaribu kumuua ili aache kuzungumza ujumbe wa Mungu. Mfalme Sedekia alimuomba Yeremia ushauri. Alimwomba Yeremia amwombee. Yeremia alimpa maagizo kuhusu kuwa mnyenyeketu na kumtumikia mfalme wa Babeli. Lakini Sedekia na maafisa wake hawakufuata maagizo hayo. Wala hawakutii maagizo katika Sheria ya Musa kuhusu watumwa na watumishi. Walikuwa wameahidi kuwaachilia huru watumwa wao lakini kisha wakabadili mawazo yao.

Kutokana na mambo haya, Mungu alimruhusu Nebukadneza kuharibu kabisa Yerusalem. Wababeli walimtendea Yeremia vyema na kumweka huru. Gedalia alikuwa kiongozi ambaye alisikiliza ujumbe wa Mungu. Alielewa kwamba ufalme wa kusini ulipaswa kutumikia Babeli. Kama gavana wa Yuda, ndivyo alivyowaongoza watu kufanya. Lakini afisa mmoja kutoka ukoo wa Daudi alimuua Gedalia. Kisha kundi kubwa la wale walibaki katika ufalme wa kusini walikimbilia Misri. Walidhani kwamba wangekuwa salama kutokana na majeshi ya huko Babeli.

Yeremia aliwaonya wasifanye hivi. Lakini kundi hili lilimlazimisha Yeremia na Baruku kwenda nao Misri. Huko Misri kundi hili la Wayahudi waliabudu mungu wa uongo aitwaye Malkia wa Mbinguni. Waliamini kwamba Yerusalem ilikuwa imeharibiwa kwa sababu ya muda walikuwa wameacha kumwabudu. Hii ilionyesha kwamba hawakuwa wamesikiliza Yeremia au kuelewa ujumbe wa Mungu kabisa. Mungu alikuwa ameahidi kwamba Baruku hangeuawa wakati matatizo yalipokuja Yerusalem. Haijulikani kilichotokea kwa Yeremia na Baruku huko Misri.

Yeremia 46:1-49:39

Ujumbe wa hukumu katika sura hizi ni kuhusu mataifa yanayozunguka ufalme wa kusini. Katika sura ya 25, Yeremia alikuwa ametangaza kwamba Mungu ataleta hukumu dhidi yao. Ujumbe huu unaeleza hukumu hiyo.

Hoja kuu ya ujumbe ni kwamba mataifa haya yangeteketezwa na Babeli. Mungu angeleta hukumu yake dhidi ya Misri, Wafilisti, Moabu, Amoni na Edomu. Angeleta dhidi ya Dameski, Kedari, Hazori na Elamu.

Mungu aliwahukumu kwa kuwa na kiburi, kuwatendea wengine vibaya na kuamini miungu ya uongo. Mungu alijahidi sana mataifa haya na kile kilichowatopea. Alifurahia Damasko. Alilia kwa ajili ya Moabu. Aliahidi kuweka kiti chake cha enzi huko Elamu. Mungu alitaka mataifa haya yajue kwamba yeeye ndiye Mfalme anayemiliki yote.

Yeremia pia alishiriki ujumbe wa matumaini kwa baadhi ya mataifa haya. Mungu aliahidi kwamba watu wao wangefanikiwa tena katika siku zijazo. Baada ya wakati wa hukumu, Mungu angewabariki tena.

Yeremiya 50:1-51:64

Kwenye sura ya 25, Yeremia alikuwa ametangaza kwamba Mungu angehukumu Wababeli. Ujumbe kamili wa hukumu dhidi ya Babeli umeandikwa katika sura za 50 na 51. Yeremia aliandika ujumbe huu kwenye gombo. Ndugu ya Baruku alipaswa kuusoma kwa sauti huko Babeli. Kisha alipaswa kuzamisha gombo hilo katika Mto Frati. Hii ilikuwa kitendo cha unabii. Ilikuwa ishara kwamba Mungu angefanya kile ambacho ujumbe ulizungumzia.

Yeremia alitangaza ujumbe huu wa hukumu hata kabla ya Nebukadneza kuharibu Yerusalem. Majeshi ya Babeli yalikuwa chombo cha Mungu cha kuleta hukumu dhidi ya mataifa mengine. Lakini watu na viongozi wa Babeli hawakutambua sababu halisi ya mafanikio yao. Nguvu za Mungu ziliwapa mafanikio. Badala yake, Wababeli waliwaheshimu miungu yao ya uongo. Walijitajirisha kwa kuwadhulamu makundi mengine ya watu. Walifanya kazi kwa bidii ili kufanya kuta zao ziwe nene na ndefu. Hii ilionyesha kwamba walitegemea serikali yao na jeshi lao kuwalinda.

Mungu alizungumza kuhusu Babeli kufikia hadi mbinguni. Hii ilikuwa njia ya kuelezea jinsi walivyokuwa na kiburi. Hii ilikuwa kama mnara uliojengwa katika mji uitwao Babeli (Mwanzo 11:1-9). Watu waliokuwa wakijenga mnara huo

walitaka ufikie angani. Mungu alifanya wazi kwamba kufikia mbinguni hakungeifanya Babeli kuwa salama.

Mara tatu Mungu aliwasihhi watu wake wakimbie Babeli. Hakutaka waangamizwe pamoja na Babeli. Babeli ingefanyiwa kile ilichowafanya wengine. Hii ilikubaliana na sheria kutoka Sheria ya Musa iliyorekodiwa katika Mambo ya Walawi 24:19. Kila kitu mbinguni na duniani kingefurahi wakati Babeli ilipoadhidiwa. Hii ilikuwa kwa sababu Babeli ilikuwa imesababisha watu na maeneo mengi kuteseka. Wangekuwa na furaha wakati Babeli isingeweza tena kusababisha madhara.

Baadhi ya ahadi za Mungu za kuadhibu Babeli zilitimia wakati Uajemi ulipochukua udhibiti wa Babeli. Waandishi wa Agano Jipya walielewa kwamba baadhi ya ahadi zingetimia siku zijazo. Katika Ufunuo sura ya 18, Yohana alizungumzia ujumbe huu wa hukumu dhidi ya Babeli. Yohana alitumia Babeli kama njia ya kuzungumzia serikali nyingine zenye kiburi. Babeli ilikuwa mfano wa jinsi Mungu angeadhibu serikali zinazowatendea watu wa Mungu vibaya.

Yeremia 52:1-34

Yeremia alikuwa ametangaza ujumbe wa hukumu kuhusu Yerusalem kuharibiwa na majeshi ya Babeli. Alikuwa ametangaza ujumbe huu mara kwa mara kwa miaka mingi.

Watu na viongozi wa ufalme wa kusini walikataa kumwamini. Hadithi ya Babeli kuchukua udhibiti wa Yerusalem ilisimuliwa katika Yeremia sura ya 39. Hadithi hii pia ilirekodiwa katika 2 Wafalme sura ya 24 na 2 Mambo ya Nyakati sura ya 36.

Hadithi ilisimuliwa tena katika sura ya mwisho ya kitabu cha Yeremia. Hii ilifanya iwe wazi kabisa kwamba Yeremia alikuwa akisema ukweli. Alikuwa amesema ujumbe kutoka kwa Mungu. Ujumbe wa Mungu uliweza kuaminiwa.